

408. Üllő, 5. sz. lelőhely

(Pest megye) B, Szk, LT, Sza

2006-ban a MOL Tiszaújváros–Százhalombatta terméktávvezetékének bővítési munkálatai miatt megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen (MOL 2. lh.), amelynek előzőleg – 2001–2005 között – már mintegy 30 hektáros részét megkutatták az M0 autópálya–4. sz. út elkerülő szakasz-csomópont építése kapcsán. A korábbi években összesen 7900 objektum került elő: főként egy késő szarmata (4–5. századi) fazekasközpont telepjelenségei, s a hozzá tartozó temetőcsoportok. Az objektumok kisebb része egy 3. századi, ugyancsak szarmata telephez tartozott. Találtunk továbbá néhány hun kori sírt és egy kora bronzkori (makói) teleprészet.³¹ 2006 nyarán 4617 m² nagyságú területet kutattunk át a korábbi években feltárt terület déli peremén. Újabb 279 objektum került elő.

A lelőhely DNy-i szélén viszonylag sok őskori telepobjektum került elő, ami feltehetőleg részben annak köszönhető, hogy a későbbi szarmata telep nem terjedt el ideig. Több *bronzkori* gödröt találtunk, amelyek közül néhány a makói kultúrához sorolható, egy pedig késő bronzkori (halomsíros?). Ez utóbbi betöltésében bekarcolt mintás edény és bronz nyílhegy volt. A kevés *szkíta* telepobjektum anyaga szürke korongolt és őskori jellegű, durva házikerámia. (Több esetben a vaskoron belül nem sikerült leszűkíteni a kerámia keltezését.) Az ásatás egyik fő érdekessége a *kelta* teleprészet, amelynek egy házában és néhány gödrében hiteles körülmények között terra sigillata töredékek kerültek elő LTD kerámiával együtt. Találtunk egy kelta kétosztatú edényégető kemencét is a hozzá tartozó munkagödörrel, valamint egy leégett házat, amelynek padlóján néhány csoportban nagyszámú szövőszéknehezék őrződött meg.

Az őskori bloktól ÉK-re eső feltárt területen főként a korábbi ásatásokból már ismert, 4–5. századi *szarmata* telep objektumai kerültek elő. Ez utóbbiak közé tartozik több feltűnően mély, markáns cölöp- és karólyukrendszerrel jelentkező ház. Az egyik épület szarmata viszonylatban kiemelkedő méretű (10,5×3,5 m). Előkerült a fazekastelep 47. edényégető kemencéje, amely ugyancsak szokatlan mélységével és többször megújított, épített rostélyával tűnt ki. Az objektumok nagy részét gödrök, árkok alkotják, s feltártunk egy gödörbokrot (anyagyerőhelyet?) is. A késő császárkori telep vezető lelet típusa a szemcsés korongolt kerámia, a helyi fazekasközpont terméke. Az objektumok egy része azonban szemcsés kerámiát nem tartalmazott,

csak a már a 3. században is előforduló kerámiatípusok jellemezték (szürke és kisebb mértékben téglaszínű, jól iszapolt, korongolt és kézzel formált kerámia). Mivel ezek a telepjelenségek többé-kevésbé egy csoportban helyezkedtek el, feltételezhető, hogy a korábbi feltárások során megismert, terra sigillaták alapján a 3. századra keltezett szarmata faluhoz tartoztak.

Az ásatás jellegéből adódóan a telep déli részéről mintegy 800 m hosszú metszetet kaptunk, amelyen helyenként teljes rétegsort tudtunk megfigyelni. Ez alapján a késő császárkori telepen belül is el tudtunk különíteni legalább három, egy-egy planírozásra épülő fázist.

Munkatársak: Rác Tibor Ákos régész; Nagy Nándor (ELTE), Pál Róbert, Szeredi Anna, Tóth Gábor (SZTE) régészhallgatók; Deák Gábor, Füredi Tibor, Hönig László, Jakucs János, Mogyorós Andrea, Péter Dávid régész-technikusok; Érdi Benedek, Téglásy Kolos geodéták.

KULCSÁR VALÉRIA – MÉRAI DÓRA

409. Üllő, 8. sz. lelőhely

(Pest megye) I

Az M0 autópálya építését megelőző terepbejárásból ismert lelőhely közelében halad a MOL Tiszaújváros–Százhalombatta terméktávvezeték, amelynek bővítése előtt 2006-ban próbafeltárást végeztünk (MOL 3. lh.). A 490 m²-nyi lehumuszolt területen 2 régészeti jelenséget sikerült dokumentálnunk. Mindkettő ismeretlen korú gödör. Az egyikből egy vastöredék, míg a másikkól egy jellegtelen korongolt, téglaszínű kerámia került elő.

Munkatárs: Hajdú Károly ásatási technikus.

KIS ATTILA

410. Vasvár határa

(Vas megye) Ó, Á, I

2006. november 20-án és december 13-án terepbejárást végeztünk a Hévíz–Szombathely közötti 400 kV-os távvezeték nyomvonalán.

Alsó-Erdő: Az úgynevezett vasvári sánc K-i oldalán, attól kb. 40 m-re a tölgyerdőben egy halmot regisztráltunk. Kb. 12–15 m átmérőjű, relatív magassága kb. 1–1,3 m. Avar fedte, 4–5 fa állt rajta.

Kosda: A Rába egykori árterében, a Rába és a Csörnök között futó csatornák által bezárt területen, a Kovácsné parragja nevű határrész ÉK-i részén, egy K–Ny-i irányú homokhát terül el. Ennek K-i, legmagasabb fás-ligetes részét (Kosda) egy átlagosan 10 m széles és 1,5–2 m mély árok öleli körül. Az ÉNy-i oldalon ennek futását két széles földhíd szakítja meg. A dombhát nagy része szántott, frissen bevetett, rajta egy intenzív fedettségű őskori lelőhelyet lokalizáltunk (nagy mennyiségű díszítetlen oldaltöredék). Hasonló leletanyagot gyűjtöttünk az árokkal körülvett dombról is. Az árokban körben, annak viszonylagos szabályosságát megszakító beásásokat figyeltünk meg, amelyek talán az egykori homokbányászás nyomai lehetnek (25. sz. lh.).

31 Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2001. Budapest, 2003. 232–233. Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2002. Budapest, 2004. 286–287. Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2003. Budapest, 2004. 306–307. Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2004. Budapest, 2005. 298. Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2005. Budapest, 2006. 329.

Szedres-dűlő: Az úgynevezett vasvári (római) sánc és a Vasvár–Zalaegerszeg aszfaltozott főút között igencsak szórványosan Árpád- és középkori kerámiát találtunk (19. sz. lh.). Egyéb jelenségeket nem tapasztaltunk.

Vitrágya: Vasvár D-i részén, a Katonák útjától DK-re található egy kisebb, hétvégi telkes, szőlőműveléses terület. Ettől D-re, egy erősen kavicsos, agyagos teraszon helyezkedik el a lelőhely. Déli irányú kiterjedése egy hajdani vízfolyásig tart. Viszonylag koncentrált területen, de szórványosan Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk (20. sz. lh.). Egyéb jelenségeket nem tapasztaltunk.

Munkatársak: Radics András, Vámos Gábor.

ILON GÁBOR – SKRIBA PÉTER

411. Vác, Köztársaság út 23.

(Pest megye) Á, Kk, Tö

2006 augusztusában végeztünk megelőző feltárást a 3077 hrsz. telken. A tervezett épület Ny-i része a ma is álló, a bontáskor meghagyott barokk, de feltehetően középkori részletekkel rendelkező pince felett fog állni. Az épület nagyobb, kb. 90 m²-nyi K-i része alatt tervezett új pincerész helyét tártuk fel.

A korábbi járószint alatt 15–20 cm-re egy keletelt, koporsós, 18. (19.?) századi kerámiával keltezett temetkezést találtunk. Az alatta levő további 18. századi rétegeket késő középkoriak majd Árpád-koriak követték. Néhány 18. századi és török kori szemétdöbrön kívül semmi sem bolygatta meg a korábbi rétegeket, így viszonylag épségben megmaradtak a korábban itt állt házak és a mellettük létezett járószintek maradványai. A 14–15. századi házak részletei alatt megmaradt egy 13–14. századi épület járószintjének és falainak maradványa is. Az épület mindhárom szelvényünkben jelentkezett, K-i vége kívül esett a feltárt területen, de valószínű, hogy az általunk ismert három helyiségből állt, melyeket tűz pusztított el. A Ny-i helyiségbe Ny felől egy kb. 1,5 m² alapterületű, egy oldalról teljesen nyitott, vékony falú, vékony karókból álló vázzal készült előtérrel keresztül lehetett bejutni. A ház többi részén valamivel vastagabb cölöpök alkották a fal vázát, melyek mellett a fal irányában gerendákat fektettek le. Ezek egy része elszenesedve előkerült eredeti helyén. Csak a középső helyiség padlóját tapasztották le újra nyers agyaggal a pusztulás után.

A ház közelében több, korábbi házakhoz tartozó vagy nyílt tűzhelyeket is találtunk. A leírt 13–14. századi ház elbontása után kora Árpád-kori kerámiával keltezett gödörházat és több hasonló korú objektumot tártunk fel az 1. és 2. szelvényben.

BATIZI ZOLTÁN

412. Vácrátót, Szent István parkfalu

(MRT 13/2 k. 35/6 lh.)

(Pest megye) Á

2006. július 5–12. és augusztus 1–14. között próbafeltárást végeztünk a tervezett parkfalu területén. A pró-

bafeltárás első szakaszában 27 000 m²-t kutattunk át sűrűn egymás mellé húzott 21 árokkal. Ekkor kb. 1,5 ha nagyságú területen regisztráltunk objektumokra utaló foltokat. A kutatás második szakaszában kibontottuk az előkerült foltokat, amelyek közül csak 8 bizonyult régészeti objektumnak. Kettő földbe ásott, téglalap alakú lakóépület, a K-i sarokban valószínűleg kemencéhez tartozó sütőfelülettel, tapasztott padlóval, illetve annak maradványával. Az oszlophelyek alapján ágasfás-szelemen szerkezetűek lehettek. Betöltésükből Árpád-kori edénytöredékek, állatcsontok, egy-egy téglatöredék, orsógomb és orsókarika került elő. Az 5 hulladékdöbröt a belőlük kiszedett kisszámú cserép szintén az Árpád-korra keltezi. A nyolcadik régészeti objektum egy – valószínűleg – szabadtéri kemencéhez tartozó, egyrétegű sütőfelület. Az objektumok túlnyomó többségét kitevő árkok egyenes, ÉK–DNy-i irányú, egymással párhuzamosan, a dombtetőről a patak felé tartó, a nyelési szinten 30 cm széles, a mai felszíntől számítva 80–100 cm mély árkok. Betöltésük egységesen homogén barna homok, patics, faszén nem volt bennük. Nem régészeti objektumok, hanem modern kori szőlőművelés árcai. A próbafeltárás során tehát kis kiterjedésű, nagyon gyenge intenzitású, tanyaszerű, Árpád-kori település került elő.

KÓVÁRI KLÁRA

413. Vámosatya, Büdi-vár

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á, Kk

A vár Vámostya és a tőle K-re elterülő Gelénés között félúton, a két települést összekötő úttól D-re kb. 800 m-re fekszik. A környezetéből alig 3–4 m-re kiemelkedő, sűrű aljnövényzettel és fákkal benőtt dombon áll, míg magát a dombot kb. 150–200 m-es körzetben, vizes, zsombékos terület zárja körbe. A várat 1995-ben mértük fel Nováki Gyula vezetésével, majd 2005 tavaszán és nyarán még kétszer jártunk a helyszínen, ahol igyekeztünk minél több értékelhető megfigyeléssel kiegészíteni mindazt, amit az 1965. évi feltárás nyomán tudni lehetett az objektumról. A négyzet alaprajzú, két – egymáshoz kapcsolódó – palotaszárnyból és udvarból álló kővárat mély és széles, a belsővár alakzatát követő vizesárokkal erősítették meg. A belsővár sarkai elé épített – minden bizonnyal fa-föld szerkezetű – szabálytalan félkörívet mutató három kisméretű bástya már egy későbbi építkezési, talán az 1563. évi ostromot követő megerősítés eredményeként jött létre.

A 2006. június 13–30. között tartott régészeti kutatás célja nem lehetett más, mint az 1965. évi – Csallány Dezső és Csiszár Árpád által vezetett, inkább csak leletmentésként meghatározható – régészeti kutatás hitelesítése, valamint az elmúlt évtizedek során erősen megváltozott terepszint visszaállítása. Az udvaron több helyen is deponált – valószínűleg az 1965. évi feltárásból származó – omladékot elszállítottuk, melynek következtében egy nagyjából vízszintes és rendezett, könnyen